

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТРИМАННЯ ТВАРИН У НАСЕЛЕНИХ ПУНКТАХ: АСПЕКТИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

На сьогодні утримання громадянами різного роду тварин є явищем досить поширеним не тільки в невеликих населених пунктах, а й в умовах мегаполісів. При цьому все актуальнішими постають питання, пов'язані із забезпеченням особистої безпеки здоров'я, а іноді й життя громадян. Перш за все це пов'язано з тією обставиною, що поряд з видами тварин, які традиційно утримуються людьми, все частіше зустрічаються випадки утримання в домашніх умовах (у тому числі й у квартирах в багатоповерхових будинках) хижих і так званих екзотичних тварин. Такими вважаються комишові коти, хижі птахи, змії, ящірки, крокодили. Мають місце й випадки, коли громадянами тримаються в домашніх умовах скорпіони, отруйні павуки та інші дикі тварини. При цьому важливо звернути увагу на те, що бувають випадки, коли такого роду тварини завозять на територію України без відповідних документів,

у тому числі й тих, що пов'язані з вимогами додержання спеціальних санітарних норм. Безумовно, що таких тварин потрібно визнати потенційно небезпечними не тільки для життя і здоров'я їх власників, а й для оточуючих. Зазначені питання не знайшли свого належного законодавчого вирішення, хоча, як вбачається, вони повинні враховуватися з позицій удосконалення нормативно-правового регулювання ситуацій у цій сфері.

Чинним Кодексом України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) (ст. 88¹ і 154) [1; 1984. – № 51. – С. 1122], встановлена адміністративна відповідальність за порушення правил утримання диких тварин у неволі або в напіввільних умовах, а також правил тримання собак і котів. Законодавець фактично окреслює коло тварин, правил тримання яких повинні дотримуватися громадяни. За радянських часів існували правила тримання собак,

котів і хижих тварин [4]. За останні роки органами місцевого самоврядування в більшості місцевостей України теж були прийняті відповідні приписи. Зокрема, Криворізькою міською радою такого роду правила були прийняті у 2003 р. [5], Харківською міською радою – у 2007 р. [6], Одеською міською радою – у 2008 р. [7]. Проте зазначимо, що всі вони стосуються переважно правил утримання тварин домашніх. Питання ж щодо інших тварин, які не можуть бути віднесені до категорії домашніх, свого закріплення в зазначених правилах майже не знайшли. Слід також підкреслити, що в цих згаданих вище правилах про тримання собак, котів і хижих тварин, стосовно останніх фактично нічого не йдеться.

Між іншим, це питання, на нашу думку, є досить актуальним. Сьогодні, як ніколи, назріла необхідність чіткого нормативного визначення особливостей тримання тварин, які не можуть бути віднесені до категорії домашніх. З огляду на це вважаємо за доцільне відобразити такого роду особливості в окремому підрозділі правил тримання тварин і відкоригувати редакцію навіть назви цих правил, включивши до них тварин, які не можна віднести до домашніх. У такого роду підроз-

ділі, з нашого погляду, обов'язково повинні знайти своє відбиття питання, пов'язані з одержанням дозволу на тримання такого роду тварин, чіткий порядок його отримання, з урахуванням потреби в представленні відповідних необхідних документів, які стосуються підтвердження походження тварини, стану її здоров'я, в тому числі і як носія певних інфекцій, наявності належних і безпечних умов, що дозволяють утримувати тварину, з урахуванням наявності чи відсутності потенційних загроз здоров'ю та життю її власника та інших громадян. Поряд із цим у підрозділі мають знайти віддзеркалення особливості утримання такого роду тварин і відповідні додаткові обов'язки, що повинні покладатися на власника тварин, з огляду на підвищену небезпеку їх тримання. У підрозділі, звичайно, повинні знайти своє відбиття й особливості контролю за умовами тримання такого роду тварин з боку органів місцевого самоврядування й органів, що здійснюють спеціалізований контроль у сфері дотримання санітарно-епідеміологічних норм і ветеринарних правил.

Свого вдосконалення потребують також положення зазначеної вище 154 ст. КУпАП. По-перше, вона, як видиться,

ПРОБЛЕМИ ЗАКОННОСТІ

не повинна обмежуватися правилами тримання лише собак і котів, хоча тримання такого роду тварин є найпоширенішим явищем. Однак все частіше тримають морських свинок, хом'яків, кроликів та інших тварин, яких не належать до диких. Таким чином, їх утримання пересічними громадянами залишається не врегульованим, оскільки порушення правил їх тримання не підпадає під положення ст. 88¹. Ось чому ми вважаємо, що ст. 154 КУпАП повинна регламентувати порушення правил тримання як собак і котів, так і інших домашніх тварин.

По-друге, як передбачає ч. 1 ст. 154 КУпАП, дії, що спричинили заподіяння шкоди здоров'ю людей або їх майну, а так само повторне протягом року вчинення порушення з числа названих у ній, тягнуть за собою санкцію ч. 2 ст. 154, яка встановлює накладення штрафу на громадян від трьох до п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією тварин, тобто закріплює обов'язкове накладення додаткового стягнення у вигляді такої конфіскації.

Такого роду стягнення стало можливим з прийняттям 16 січня 2003 р. нового Цивільного кодексу України [2; 2003. – № 40-44. – Ст. 356], який у

ст. 180 встановлює, що тварини є особливим об'єктом цивільних прав, на яких поширюється правовий режим речі, крім випадків, установлених законом. Але, на наше переконання, встановлення в даній статті конфіскації як обов'язкового додаткового стягнення порушує низку таких основоположних принципів, як законність та доцільність.

Ведучи мову про порушення принципу законності, можна зазначити наступне. Стаття 29 КУпАП впорядковує питання конфіскації, і тому, аналізуючи її зміст, можна стверджувати, що адміністративно-правова конфіскація завжди має спеціальний характер, тобто вилучається не все майно і не будь-які предмети, а тільки речі, безпосередньо пов'язані із проступком і прямо названі в законі. Конфісковано може бути лише предмет, який є у *приватній власності порушника*, якщо інше не передбачено законами України. Інакше кажучи, вилучення тварини можливе лише за умови порушення зазначених у диспозиції ч. 2 ст. 154 КУпАП положень її власником. Проте згадані вище Правила тримання собак, котів і хижих тварин у населених пунктах Української РСР (а також деякі аналогічні Правила, прийняті місцевими радами)

встановлюють, що ці приписи поширюються на підприємства, установи й організації, а також на громадян, що *тримають* собак, котів і хижих тварин у містах та інших населених пунктах. Виникає парадоксальна ситуація, коли Правила можуть порушувати як власники тварин, так і особи, які їх тримають, а обов'язкове додаткове стягнення у виді конфіскації може накладатися лише на їх власників. Як наслідок – при порушенні відповідних Правил невластником тварини є неминучим: порушення принципу законності – або на нього не накладається стягнення взагалі (чим порушується принцип невідворотності покарання), або накладається тільки штраф (чим порушуються положення щодо обов'язкового накладення додаткового стягнення, якщо це прямо передбачено відповідною статтею), або накладаються і штраф, і конфіскація (чим порушуються норми ст. 29 КУпАП).

Не є однозначною й судова практика з розглянутих питань. Так, за аналогічні дії різні суди виносять абсолютно різні рішення, хоча ч.2 ст. 154 має відносно визначену складну санкцію – штраф від трьох до п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією тварини.

Звернімось до практичного вирішення досліджуваного питання. Суддя Кіровоградського районного суду Кіровоградської області, визнавши винним громадянина А. за ч. 2 ст. 154 КУпАП і встановивши, що А., *маючи на утриманні* собаку, порушив правила тримання домашніх тварин. Своїм рішенням суд наклав на нього адміністративне стягнення у виді штрафу з конфіскацією собаки (справа № 3-1650/2007 від 4 травня 2007 р.). У подібній ситуації суддя Чугуївського міського суду м. Харкова, визнавши винним громадянина С. за ч. 2 ст. 154 КУпАП, наклав на нього адміністративне стягнення у виді тільки штрафу (справа № 3-259/09 від 25 лютого 2009 р.). Суддя ж Куйбишевського районного суду Запорізької області за подібне правопорушення наклав на правопорушника попередження (справа № 3-439/2007 від 22 квітня 2007 р.). Розглядаючи подібного роду справу, суддя Першотравенського міського суду Дніпропетровської області, встановивши, що собака, яка належить громадянину Н., вкусила за ногу неповнолітнього, звільнив громадянина Н. від адміністративної відповідальності за малозначністю правопорушення з боку власника, обмежившись усним зауважен-

ПРОБЛЕМИ ЗАКОННОСТІ

ням і закривши провадження у справі (справа № 3-2045/2007 від 4 жовтня 2007 р.). Нововолинський суд Волинської області провадження у справі про притягнення громадянина Ш. до адміністративної відповідальності за ч.2 ст. 154 КУпАП взагалі закрив у зв'язку з браком у його діях складу адміністративного правопорушення, мотивуючи своє рішення тим, що останній не є власником вищевказаної тварини (справа № 3-12-09 5 січня 2009 р.) [3]. Отже, при винесенні постанов у справах про адміністративні правопорушення, передбачених ч. 2 ст. 154 КУпАП, судді в тій чи іншій мірі порушують вимоги законності.

Крім того, виникає запитання: що робити у випадках, коли тварина знаходиться у власності подружжя, а відповідні правила порушуються одним з них? Так, Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 р. [2; 2002. – № 21-22. – Ст.135] у ст. 60 встановлює, що майно, набуте подружжям за час шлюбу, належить дружині чоловікові на праві спільної сумісної власності. Іншими словами, кожна річ, набута в період шлюбу (крім речей індивідуального користування) є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя. У свою чергу, згідно зі ст. 73 за зобов'язаннями од-

ного з подружжя стягнення може бути накладено лише на його особисте майно й на частку в праві спільної сумісної власності, яка виділена йому в натурі. Говорячи про таке виокремлення стосовно тварини, розуміємо, що це не є можливим. Отже, фактично неможливо накласти адміністративне стягнення у виді конфіскації тварини, яка знаходиться у спільній сумісній власності подружжя, оскільки такими діями порушуються права співвласника майна, який не вчиняв правопорушення й не підлягає адміністративній відповідальності.

З нашої точки зору, виходом із ситуації, що склалася стало б віднесення права вирішувати питання конфіскації тварини до компетенції суду з урахуванням особливостей конкретного випадку, тобто санкція ч. 2 ст. 154 КУпАП повинна передбачати накладення на громадянина штрафу з конфіскацією тварин або без такої.

Перейдемо до порушення принципу доцільності. Підкреслимо, що ч. 2 ст. 154 КУпАП має альтернативну диспозицію, тобто передбачає відповідальність за передбачені ч. 1 цієї статті дії, що спричинили заподіяння шкоди здоров'ю людей або їх майну, а також дії,

вчинені повторно протягом року. Як видиться, названі дії мають дуже різний ступінь суспільної шкідливості, адже не викликає сумнівів те, що повторний (протягом року) вигул собаки у не відведених для цього місцях не можна порівняти з такими діями, як нанесення цією твариною тілесних ушкоджень громадянам.

Ось чому, для подолання такого положення доречно було б значно підвищити верхню межу штрафу, який може бути накладено за вчинення правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 154 КУпАП, надаючи в такий спосіб можливість компетентному органу накладати розмір штрафу, який максимальною мірою відповідає ступеню суспільної шкідливості конкретного правопорушення.

Спираючись на наведені міркування, можемо зробити деякі висновки. Певного коригування повинні зазнати як назва, так і положення ст. 154 КУпАП України. По-перше, назвати її «Порушення правил тримання домашніх тварин» і, по-друге, викласти в іншій редакції: «Три-

мання собак, котів та інших домашніх тварин у місцях, де це заборонено відповідними правилами, чи понад установлену чисельність, чи незареєстрованих тварин, або знаходження їх у громадських чи в не відведених для цього місцях, або вигулювання собак без повідків і намордників (крім собак, у реєстраційних свідоцтвах на яких зроблено спеціальну відмітку) тягне за собою попередження або накладення штрафу на громадян від одного до трьох неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і попередження або накладення штрафу на посадових осіб – від трьох до п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Ті самі дії, що спричинили заподіяння шкоди здоров'ю людей або їх майну, а так само повторне протягом року вчинення порушення з числа передбачених частиною першою цієї статті тягнуть за собою накладення штрафу на громадян від трьох до десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією тварин або без такої і накладення штрафу на посадових осіб».

Список літератури: 1. Відомості Верховної Ради Української РСР. 2. Відомості Верховної Ради України. 3. Офіційний веб-портал «Судова влада України» // www.court.gov.ua. 4. Правила тримання собак, котів і хижих тварин у населених пунктах Української РСР: Затв. наказом М-ва житлово-комунального господарства УРСР, М-ва сільського господарства УРСР та МОЗ УРСР від 17.06.80 р. // [Електрон. ресурс] – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua. 5. Правила утримання домашніх та інших тварин і поводження з ними у м. Кривому Розі: Затв. рішенням Криворізької міської ради від 20.08.2003 р., № 1032 // [Електрон. ресурс] – Режим доступу: www.kryvyirih.dp.ua.

ПРОБЛЕМИ ЗАКОННОСТІ

6. Правила утримання домашніх тварин у м. Харкові: Затв. рішенням Харківської міської ради від 04.07.2007 р., № 2209 // [Електрон. ресурс] – Режим доступу: www.city.kharkov.ua. 7. Правила утримання тварин у м. Одесі: Затв. рішенням Одеської міської ради від 05.04.2008 р., № 2476-V // [Електрон. ресурс] – Режим доступу: www.odessa.ua.

Надійшла до редакції 14.12.2009 р.

УДК 347.122

*П.О. Гринько, аспірант
Національна юридична академія України
імені Ярослава Мудрого, м. Харків*

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЗАХИСТУ ПРАВ НЕПОВНОЛІТНІХ НА НЕРУХОМЕ МАЙНО

Для досягнення ефективного здійснення й захисту цивільних прав фізичних осіб актуальним є питання вдосконалення системи правових засобів, які забезпечували б їх реалізацію. Розв'язання цієї проблеми потребує формування універсального механізму захисту суб'єктивних цивільних прав.

Дискусія з приводу захисту останніх для правової науки не нова. Однак брак єдиного методологічного підходу до вивчення цього механізму підштовхує вчених окреслити притаманні йому ознаки. Зокрема, наявність різного дослідницького інструментарію, а саме категорій і понять якими визначаються інші правові явища, призводить до неоднозначних висновків щодо характеристики, а в кінцевому підсумку – з'ясування механізму захисту

суб'єктивних цивільних прав.

У науці цивільного права єдиного погляду на проблему правової природи права на захист суб'єктивних цивільних прав не існує. Одні вчені переконані, що це правомочність, яка входить у «тріаду» правомочностей особи, наділеної суб'єктивним цивільним правом [Див.: 1; 3; 5], другі вважають його самостійним цивільним правом, підставою виникнення якого є певний юридичний факт [9], треті – що це секундарне право [12]. Безумовно, існують також інші точки зору.

Не вдаючись у полеміку щодо з'ясування правової природи права на захист, відмітимо, що ми поділяємо точку зору тих цивілістів, які називають його однією з правомочностей, що входять до складу суб'єктивного цивільного пра-